

A tulajdonnevek helyesírásának néhány kérdése a szabályzattervezet tükrében

Bízvást mondhatjuk, hogy a szabályzat 11. kiadásának éppen a tulajdonnevek írásmódjáról rendelkező fejezete az, amely fölött leginkább eljárt az idő. Több tényező mutatta-mutatja, hogy e szabályok felülvizsgálatra, illetve módosításra szorulnak.

a) Mindenekelőtt az jelzi, hogy egyre több az olyan alakulat, amelynek az írásmódjáról nem találunk eligazítást. Az elmúlt negyed században nem egy új, a jelenlegi kiadás előkészítésekor még nem létező tulajdonnévtípus, illetve -altípus jött létre, terjedt el a nyelvhasználatban; esetenként előfordul az is, hogy korábban is meglévőnek az írásmódjáról nincs rendelkezés a szabályzatban.

b) Van példa arra is, hogy egy-egy szabály nehezen alkalmazható, esetleg következtelen vagy ellentmondásos, avagy bizonyos alakulatok esetében a szabály ismeretében sem lehet megnyugtatóan döntenie a követendő írásmódról.

c) A módosítás mellett szól az is, hogy a 11. kiadásban van olyan rendelkezés, amelyet az írásgyakorlat igen kevésbé követ (ez persze összefügg az előzőekkel: az úzus nem kis részben éppen azért járja a maga útját, mert a szabályzat nem ad kellő útbaigazítást).

A bizottság által összeállított szabályzattervezet szóban forgó fejezetét célszerű abból a szempontból szemügyre venni, hogy milyen mértékben szolgálja e problémák megoldását. A tervezett változtatásokról Zimányi Árpád már áttekintést adott; magam néhány, általam fontosnak vélt részletkérdésről szólok.

Véleményem szerint a legnagyobb probléma a tervezettel kapcsolatban az, hogy jó néhány – a mindennapi írásgyakorlatban gyakori – alakulatot szabályozatlanul hagy, noha az új kiadás elsődleges feladata éppen az lenne, hogy az eddig nem szabályozott esetekre is kínáljon megoldást. Elsőként ilyen, szabályozatlan írásmódú alakulatokat mutatok be, majd a tervezet néhány vitatható pontjáról szólok. Az, hogy a hiányosságokat, hibákat sorakoztatom föl, természetesen nem jelenti azt, hogy az anyagnak ne lenne számos pozitívuma – erről Zimányi Árpád referátumából is meggyőződhattünk –, ám célszerűbbnek látom, ha jelen esetben a javítandókra igyekszem felhívni a figyelmet.

1. Szabályozatlan írásmódú alakulatok

1.1. A földrajzi nevek

a) 1990 óta új altípusa terjedt el a földrajzi neveknek; az újonnan épült lakóparkokat, lakókereteket, épületegyütteseket rendszerint megjelölik valamilyen – fantázia-, esetleg a földrajzi elhelyezkedésükre utaló – névvel. Ezekről azonban egyáltalán nem esik szó az anyagban. Lássuk példákat (eredeti helyesírásukkal idézem őket; forrásként a nyomtatott sajtóban, illetve az interneten megjelent hirdetések szolgáltak):

<i>Angyalkert</i>	<i>Mandarin kert</i>
<i>Balázs Házak</i>	<i>Narancsliget lakónegyed</i>
<i>Béke liget</i>	<i>Pasarét Residence</i>
<i>Castrum Ház</i>	<i>Rózsa Udvar</i>
<i>Csillagkert Teraszház</i>	<i>Sasad Liget lakópark</i>
<i>Éden villapark</i>	<i>Sasad Resort</i>
<i>Erdőalja lakókert</i>	<i>Sissy Lakópark</i>
<i>Királylakai Villakert</i>	<i>Terra Zebra Parkváros</i>
<i>László Liget</i>	<i>Velezda Park</i>

Nyilván napjainkban is bővül – és a jövőben is fog – ezeknek a neveknek a köre, újabb és újabb változatok születnek, ezért részletes, kötelező érvényű szabályt adni nem érdemes, valamiféle iránymutatást azonban célszerű lenne. Például annyit, hogy az egyedítő névelemet ajánlatos különírni a többitől, illetve hogy a nem tulajdonnévi értékű névelem(ek)et (*ház, kert, lakópark, liget, park* stb.) tanácsos kisbetűvel kezdeni.

Kérdés az is, melyik szabálypontban tárgyalassanak. Mivel közterületekről van szó – a házak, házcsoportok is ezekhez állnak legközelebb –, a szabályzat-tervezetnek a 184., az utcák, terek, hidak stb. nevének írásáról rendelkező pontjában (a 11. kiadásban ez a 182.) lennének a legmegfelelőbb helyen.

b) Ugyanebben a szabálypontban sajátos problémát találunk. A példák között van a *Táborhegyi út* és a *Szemlőhegy utca*. Felmerülhet a kérdés: nem *Tábor-hegyi út*, *Szemlő-hegy utca* alakban kellene-e írni őket? Hiszen tudjuk, „ha egy földrajzi név egy földrajzi köznévből és egy eléje járuló (egyelemű vagy egybeírt többelemű) közszóból vagy tulajdonnévből áll, a nagybetűvel kezdett előtaghoz kötőjellel kapcsoljuk a kisbetűvel kezdett utótagot” (az AkH. 1984. 176., illetve az új tervezet 178. pontja). Arra nézve pedig nem kapunk eligazítást – sem a jelenlegi szabályzatból, sem a tervezetből –, hogy mi a teendő akkor, ha egy ilyen alakulat közterületnek a nevébe kerül.¹ Mindemellett a 11. kiadás tizedik lenyomatáig éppen a kötőjeles *Tábor-hegyi út* szerepelt példaként a szabálypontban, az 1994. évi tizenegyedik, példaanyagában átdolgozott lenyomattól kezdve azonban egybeírva találjuk meg.

Már csak ez a változtatás is indokolja, hogy az e névtípus írásáról rendelkező szabály bekerüljön az AkH.-ba. Továbbá azért is célszerű lenne, ha helyet kapna benne, mert 1998 óta van olyan – a nagyközönség számára is elérhető – kézikönyv, amelyben viszont megtalálható ez az előírás. A földrajzi nevek helyesírásának 3.33. pontja (Fábián–Földi–Hönyi 1998: 55) kimondja, hogy ha egy eredetileg kötőjellel kapcsolt földrajzi köznévi utótagot tartalmazó földrajzi név közterület nevébe kerül, a kötőjeles írásmódot egybeírás váltja föl: *Ferenc-hegy* > *Ferenchegyi út*, *Csörsz-árok* > *Csörszárok utca*. (E földrajzinév-írási szabályzat elődje, a FÖNMÍSz. a kötőjeles *Ferenc-hegyi út* formát írta elő. Ám e szabály és a közgyakorlat között „nagy szakadék” volt, ez állt a szabályváltoztatás háttérében; erről l. Fábián 1987: 431–3.)

¹ A szabályzattervezetnek a vitaülés óta készült újabb változatában már szerepel ez az előírás.

1.2. A csillagászati elnevezések

A tervezet bővítette – helyesen – az AkH. 1984. megfelelő pontjának az anyagát: új példaként kerültek be többemű csillagképnevek (*Bereniké Haja, Dél Keresztje, Nagy Medve*), illetve új szabálypont rendelkezik a köznévi utótagú csillagászati elnevezések kötőjeles írásáról (*Magellán-felhő, Androméda-köd, Jászol-köd, Rák-köd, Hale–Bopp-üstökös* stb.).

Emellett azonban szükség lenne további bővítésre is. Útmutatást kellene adni arról, hogyan írandók a *csillagkép* szót tartalmazó elnevezések. Vajon *Nagy Medve-csillagkép* vagy *Nagy Medve csillagkép* a helyes alak? Nézetem szerint az utóbbi, a különírt, hiszen a *csillagkép* elem nem szerves része a névnek, el is hagyható. Vagyis ugyanolyan felépítésű alakulatról van szó, mint a földrajzi nevek között a *Duna folyó, Mátra hegység, Szahara sivatag*. (Különírást találunk ez esetben az égitestek elnevezéseiről és helyesírásukról szóló tanulmányban [Kozma 2007: 137], és ezt javasolja az OH. is [215].)

Nincs szó a tervezetben arról sem, hogyan kell írni ezeknek a csillagászati elnevezéseknek a *-beli* képzős származékát. Pedig könnyen rendezhető e kérdés, hiszen a hasonló felépítésű földrajzi nevek kínálják az analógiát: *Hold > holdbéli, Androméda-köd > Androméda-ködbeli, Rák-köd > Rák-ködbeli* (a *Rák* itt mint egyedítő névelem tulajdonnévi értékű, ez indokolja a melléknévi származék nagy kezdőbetűjét), *Nagy Medve > Nagy Medve-beli, Nagy Medve csillagkép > Nagy Medve csillagképbeli*. Tehát a megfelelő szabályt csak át kellene emelni a földrajzi nevek fejezetéből.

1.3. A kitüntetések és a díjak neve

Az ilyen nevek előtagja „állhat több (nagybetűs) elemből is: *Életfa díj, Korona emlékérem, Nagy Testvér díj* [...] stb.” – olvasható a tervezetben. Nincs azonban példa az ilyenekre (eredeti helyesírással idézem): *a Magyar Művészetért díj, a Közoktatás Minőségéért díj, Házi ápolás a családért emlékplakett*, így nem tudjuk, ezekben az első szón kívül kell-e még valamelyiket nagybetűvel írni. Ha csak az első szó kezdőbetűje nagy, az vajon elfogadható-e? És vajon a névelő a név részének tekintendő-e? Tehát *A Közoktatás Minőségéért díj* vagy *a Közoktatás Minőségéért díj* a helyes?

Hasonlóképpen nem tudjuk meg a szabálypontból azt sem, hogy vajon a következők közül melyik a követendő forma: *az Év könyve díj, az Év Könyve díj* vagy *Az év könyve díj*, netán *Az Év Könyve díj*? Célszerű lenne továbbá itt szólni arról az esetről is, amikor a szerkezetből elmarad a *díj* szó, így kerül mondatba: *Tavaly a Renault Clio volt az év autója / az Év Autója. Utoljára lépett színpadra a nemzet színésze / a Nemzet Színésze*. Magam ez esetben a kisbetűt pártolom, az írásgyakorlat azonban, úgy tűnik, inkább a nagybetűs forma felé hajlik.

1.4. A címek

Nem szól a szabálypont arról, hogy a könyvsorozatszímek az állandó vagy az egyedi címek közé tartoznak-e. Nem tudjuk tehát, hogy minden szót nagybetűvel kell-e kezdenünk, vagy elég az elsőt. A MHSz.-ban szerepel példaként a *Klasszikus Regénytár*, így, két nagy kezdőbetűvel. Az írásgyakorlat is meglehetősen egységesen a végig nagybetűs írásmódot alkalmazza: *Egyetemi Fonetikai Füzetek*, *Magyar Remekírók*, *Modern Könyvtár*, *Nyelvtudományi Értekezések*; ha a szabálypont szólna erről a típusról, csak szentesítené az elterjedt gyakorlatot. Problematikus lehet viszont a kezdőbetű-használat az ilyenekben mint sorozatszímekben: *Krúdy Gyula Összegyűjtött Művei / összegyűjtött művei*. Ez utóbbi esetben célszerű lenne ajánlásként megfogalmazni a nagy kezdőbetűt, nem zárva ki a kisbetűs írásmód lehetőségét sem.

Sajátosak az évente egyszer azonos címmel megjelenő évkönyvek, könyv formátumú kalendáriumok (például *Katolikus kalendárium*, *Kincses kalendárium*, *Evangélikus naptár*; illetve az *X. Y. Z. intézmény évkönyve* típus). Érdemes lenne említeni, hogy az effélék címe is írható-e csupa nagybetűvel. Szerintem igen.

Nem esik szó az állandó – meghatározott rádió- vagy tévécsatornán rendszeresen azonos időpontban jelentkező – műsorok címéről sem; pontosabban van egy ilyen a példák között, a *Jó éjszakát, gyerekek!*, ám mivel ez mondat formájú, nem igazít el abban a kérdésben, hogy például a *Déli krónika*, *Heti hírmondó* alak-e a helyes, vagy *Déli Króniká-t*, *Heti Hírmondó-t* kell írunk. Az állandó címek végig nagy kezdőbetűjével az lenne összhangban, ha az utóbbi szerepelne a szabálypontban.

Jó lenne, ha az is belekerülne a szabályba, hogy miként kell toldalékolni a honlapcímeiket: *Hvg.hu-n*, *Index.hu-t* vagy *Hvg.hun*, *Index.hut* a követendő? A cím könnyű azonosítását, a visszakövetkeztethetőséget a kötőjeles kapcsolás szolgálná.

1.5. Egyéb nevek

A lakóparkok nevéhez hasonlóan ugyancsak az utóbbi jó másfél évtizedben jelentek meg, illetve szaporodtak meg a különféle értékpapírok, pénzügyi konstrukciók, távközlési és egyéb szolgáltatások, illetve az ezekhez tartozó úgynevezett díjcsomagok elnevezései. Néhányuk esetében kérdéses lehet a tulajdonnévi minősítés – ilyen például a *Diszkont Kincstárjegy*, a *Kamatkozó Kincstárjegy*, a *Kincstári Takarékjegy* vagy a *Magyar Államkötvény* –, vannak azonban közöttük egyértelműen a tulajdonnevek közé sorolhatók is. Ez utóbbiak valamilyen egyedítő, megkülönböztető névelemet, fantázianevet tartalmaznak, ezt követi(k) a terméktípust jelölő nem tulajdonnévi elem(ek). Néhány példa (eredeti írásmódjukkal):

„Az Egészség útja” biztosítási csomag	Jövőkép csomag
Fátum kockázati életbiztosítás	Kábelnet Optimum csomag
Favorit Plusz díjcsomag	Kontroll díjcsomag
Fészekrakó lakáshitel	Trezor értékjegy
Hungária Otthonbiztosítás	Vodafone Internet Szabadon csomag

Gyakori eleme az efféle elnevezéseknek a *program* is:

Életcél MKB-Allianz Lakáshitelprogram *Multipont Program*
Fészekrakó program *OTP Életjáradék Program*
MOL Törzsvásárlói Program

Úgy vélem, az írásmódjukat a márkanévek fejezetében – egy új szabálypontban – rendezni lehetne. Hiszen ezeknek a denotátumai is a piacon megvásárolható áruk – még ha nem olyan termékek is, mint egy doboz testápoló vagy egy tábla csokoládé –, és nyelvi felépítésük is hasonló a márkanévekéhez. Érvényes lehetne tehát rájuk is a márkanévekre vonatkozó szabály: az egyedítő, tulajdonnévi (értékű) elem(ek) nagy-, a szolgáltatás típusára utaló elem(ek) kisbetűvel írandó(k).

2. A szabályzattervezet néhány vitatható pontja

2.1. Rendezvények, mozgalmak, programok neve

Megítélésem szerint az AkH. 1984.-nek ez az egyik legneuralgikusabb pontja. Annak érdekében, hogy a szabályzattervezetben olvasható javaslatot megfelelő képpen értékelhessük, tekintsük át röviden a most érvényes szabályozást.

Mint ismeretes, a jelenlegi szabályzat ezeket – vagy legalábbis többségüket – nem tekinti tulajdonnévnek, ezért – a 146. szabálypontban – kis kezdőbetűs írásukat rendeli el (az „általában” megszorítással): *jövőkutató konferencia, nemzetközi orvoskongresszus, légkörkutató szimpózium, termoanalitikai tudományos ülésszak, erdészeti és faipari tudományos napok, a magyar nyelv hete, országos középiskolai tanulmányi verseny* stb. A 191. pont ellenben úgy rendelkezik, hogy „intézményszerű (rendszeresen ismétlődő országos vagy nemzetközi) rendezvények, kiállítások, vásárok stb. nevét az intézményekével azonos módon szokás írni: *Budapesti Nemzetközi Vásár, Szegedi Szabadtéri Játékok, Vadászati Világkiállítás* stb.”. – Kérdés, mi lehet az „intézményszerű”-ség kritériuma. Ha az utóbbi szabálypontban zárójelben olvasható magyarázatot (vagyis a rendszeres ismétlődést és az országos vagy nemzetközi jelleget) tekintjük annak, akkor úgy tűnik, a szabályzat megadja a szükséges útbaigazítást. Elbizonytalanítanak, kétségeket ébresztenek azonban a kritérium alkalmazhatóságát illetően a 146. pont példái. Ugyanis például a magyar nyelv hete és az országos középiskolai tanulmányi verseny egyaránt országos is, rendszeresen ismétlődő is, mégis kis kezdőbetűvel szerepel mindkettő.

Hogy a jelenlegi szabályozás felülvizsgálandó, azt meggyőzően bizonyítja az írásgyakorlat is. Különösen nagy súllyal esik latba, hogy meglehetősen általános a szóban forgó alakulatok nagy kezdőbetűs írása a nyelvészeti, illetve nyelvművelő folyóiratokban is. Zimányi (1996: 73) alábbi példái a Magyar Nyelvörből, az Édes Anyanyelvünkől és a Magyarintézetből valók (itt csak szemelgetésre van mód a jóval bősegebb listából): *III. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus, Anyanyelv-oktatási Napok, Édes Anyanyelvünk Országos Nyelvhasználati Ver-*

seny, *Implom József Helyesírási Verseny*. A példák felsorakoztatása után a szerző megjegyzi: „Az országos középiskolai tanulmányi versenyt e sorok írója a szabályzaton kívül eddig kizárólag nagy kezdőbetűs formában látta (...)” Ugyanezt mondhatom magam is, hozzátéve, hogy találkozhatunk ezenkívül is olyan alakulattal, amely kizárólag nagy kezdőbetűvel fordul elő: az egyetemi és főiskolai hallgatók két évente megrendezett tudományos konferenciájának nevét minden kiadványban – meghívón, programfüzetben, a dolgozatok összefoglalóit tartalmazó kötetben – egyaránt *Országos Tudományos Diákköri Konferencia* alakban láthatjuk.

Nos, ezek után vizsgáljuk meg, megoldotta-e ezeket a problémákat a tervezet.

Elsőként az tűnik szembe, hogy csak az intézménynevek között találjuk meg a rendezvények nevére vonatkozó előírást; a kis és a nagy kezdőbetűk fejezetéből kikerült a kérdéses pont. Ez a megoldás ellentmondást szült. Tudniillik a kis kezdőbetűt mint általában követendő írásmódot érvényben hagyta az anyag, ebből pedig az következik, hogy vannak olyan tulajdonnevek, amelyek kis kezdőbetűvel írandók. Hiszen – ne felejtjük el – az intézményneveket tárgyaló alfejezet „A tulajdonnevek írása” címet viselő fejezet része! Jobb megoldás a jelenlegi: szólni róluk a kis és a nagy kezdőbetűk fejezetében is. Vissza kellene térni ehhez a megoldáshoz, legalábbis abban az esetben, ha az új szabályzat sem ismeri el ezeknek az elnevezéseknek a tulajdonnévi státusát.

Legalább ekkora gond, hogy az anyagban olvasható szabály nem segít a rendezvények, programok nevének írásmódjában mutatkozó bizonytalanságon (és az írásgyakorlatban tapasztalható káoszon).

Nézzünk néhány példát arra, milyen rendezvénynevekkel találkozhatunk ma a mindennapokban, milyen példákra lenne tehát szükség (példáim napi- és hetilapokból valók, az eredeti írásmóddal idézem őket).

a) Tulajdonnévi (értékű) névelem nélkül:

<i>XXVII. Országos Táncszínház Találkozó és Kirakodóverseny</i>	<i>Fiatalképzőművészek Nemzetközi Biennáléja</i>
<i>Fiatalképzőművészek Fesztiválja</i>	<i>III. Nemzetközi Kisgrafikai Biennálé</i>
<i>I. Budavári Pálinka- és Kolbászfesztivál</i>	<i>Szentendrei Tavasz Napok</i>
<i>IV. Debreceni Őszi Fesztivál</i>	<i>Tarsolyosok III. Országos Találkozója</i>
<i>Kortárs Művészeti Fesztivál</i>	<i>35. Magyar Filmszemle</i>
<i>VI. Magyar Névtudományi Konferencia</i>	<i>79. Ünnepi Könyvhét</i>
<i>Magyar Nagydíj, Német Nagydíj</i>	<i>Pest-budai II. Nonstop Sportfesztivál és Labdarúgótorna</i>
(a Formula–1-es autóverseny-sorozat futamai)	

b) Tulajdonnévi (értékű) névelemmel:

<i>Almavirág Fesztivál</i>	<i>Regejáró Mistrál Fesztivál</i>
<i>Happy Art Fesztivál</i>	<i>Volt Fesztivál</i>
<i>Mediawave fesztivál</i>	<i>Titanic Nemzetközi Filmfesztivál</i>
<i>Szent István Könyvhét</i>	<i>Őt Templom Fesztivál</i>
<i>Alternatív Székén Találkozó</i>	<i>Aegon Balaton Nagydíj</i>
<i>Metabond–Veszprém Rali</i>	<i>Stanley Kupa</i>
<i>Jóakarát Játékok</i>	<i>Balaton Boat IX. Nemzetközi Vízisport- és Szabadidő Kiállítás</i>

Az effajta elnevezések között sem ritkák a *program* szót tartalmazók, mégpedig ugyancsak csupa nagybetűvel. Például a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapján 2008. június 16-án a következők voltak olvashatók:

<i>Államreform Operatív Program (ÁROP)</i>	<i>Elektronikus Közigazgatás Operatív Program (EKOP)</i>
<i>Közlekedés Operatív Program (KÖZOP)</i>	<i>Regionális Operatív Programok (ROP)</i>
<i>Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP)</i>	<i>Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program (TIOP)</i>

Különféle iskolai – pedagógiai, módszertani – programok vagy akár ösztöndíjak, pályázatok is kaphatnak nevet, s ezeket is láthatjuk nagy kezdőbetűvel: *Arany János Tehetséggondozó Program* (Köznevelés 2002/1–2., 3); *Lépésről lépésre program* (uo.); *Bolyai János Kutatási Ösztöndíj* (Akadémia 1998. ősz, 31); *Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíjpályázat* (Köznevelés i. h.); „*Társ a házban*” *lakóközösség-építő pályázat* (egy biztosítótársaság hírleveléből).

Ha összehasonlítjuk a tervezetben szereplő példákat a fentiekkel, azt kell mondanunk, hogy a szabály a jelenlegi formájában nem sok fogódzót ad az írásmódot illetően; az AkH. 1984. elavult példái – tudniillik legnagyobbbrészt ezek kerültek át a tervezetbe – nem alkalmasak arra, hogy eligazítsanak ezen elnevezések írásmódjáról. Ezért a kérdéses szabálypontban életközeli, a mai nyelvhasználatból vett – a fentiekhez hasonló – példákra lenne szükség, közöttük mindenképpen tulajdonnévi (értékű) elemet tartalmazókra is. Az kétségtelen előnye azonban a tervezetben olvasható szabályjavaslatnak az AkH. 1984. szabályával szemben, hogy az intézményszerűség igen vitatható kritériumait (a rendszeres ismétlődést és az országos vagy nemzetközi jelleget) már nem tartalmazza.

Az írásgyakorlat, mint a példákban is látható, meglehetősen egyértelműen – figyelmen kívül hagyva a szabályzati előírást – a nagy kezdőbetű mellett tette le a voksát. Az AkH. következő kiadásának ezért a nagybetűs formát a kisbetűssel egyenértékűként kellene kodifikálnia – nincs értelme ugyanis olyasmit előírni, amit az úzus nem követ. Ezzel összefüggésben nézetem szerint célszerű lenne a kérdéses szabálypontban kijelenteni, hogy sok ilyen alakulat esetében bizonytalan a szófaji minősítés, nem lehet egyértelműen dönteni afelől, hogy tulajdonnevek-e, vagy sem. Azt is el tudom képzelni, hogy e bizonytalanságra való utalással, a nagy- és a kisbetűt egyaránt helyesnek elismerve csak a kis és a nagy kezdőbetűk fejezetében szóljon róluk a szabályzat, a tulajdonnevek között ne.

Végezetül nagyon fontos lenne annak kimondása – akár külön pontban az intézménynevek fejezetében –, hogy az intézmény- vagy rendezvénynevek a cég-bíróságon való bejegyzése a különben helytelen írásmódú névalakot nem teszi helyesírási szempontból helyessé, vagyis a bejegyzés a helyesírási szabályokat nem írja fölül, az írásmód tekintetében a szabályzat a mérvadó, nem pedig a bejegyzés mikéntje. (Az elmúlt években olvasószerkesztőként nemegyszer hallottam olyan reklamációt, amikor egy-egy intézmény- vagy rendezvénynevet kijavítottam, hogy „nem kellett volna kijavítani, mert úgy van bejegyezve a bíróságon, ahogy én írtam, tehát az a jó, úgy kell használni”. Ezt a ki tudja honnan származó tévhitet el kellene oszlatni.)

2.2. Az intézménynevek

a) Jelenlegi formájában problematikus – a tervezetben éppúgy, mint az AkH. 1984.-ben – az intézménynevek *-i* vagy *-beli* képzős származékára vonatkozó előírás. Mint tudjuk, a szabály az, hogy a képzős származékokban a tulajdonnévi vagy az azzal egyenértékű tag(ok) nagy kezdőbetűjét megtartjuk, a köznévi elem(ek)et pedig kisbetűvel kezdve írjuk.

A gond az, hogy a szabály nem ad felvilágosítást arról, pontosan mi tekinthető tulajdonnévvel egyenértékű tagnak. A példák között csak egyetlen olyan név van, amelynek az egyik eleme önmagában, a névből kiemelve köznévi, tehát amely nem saját tulajdonnév mivolta, hanem az adott intézménynévben betöltött alkalmi szerepe, „tulajdonnév-értékűsége” miatt marad nagy kezdőbetűs: a *Fórum Hotel*. (A többinél – *Géza Király Téri Egészségügyi Szakközépiskola*, *Törökbálinti Nagyközségi Önkormányzat*, *József Attila Gimnázium* – ez nem merül föl, mert az első elem önmagában is tulajdonnév.) Az *-i* képzős származéka *Fórum hoteli*; vagyis a *Fórum* – mint egyeditő, megkülönböztető névelem – tulajdonnévi értékűnek minősül.

Ez helyénvaló, de eligazításnak nem elegendő. Különösen akkor nem, ha felapozzuk a MHSz.-t, hasonló alakulatokat keresve. A szótár szerint a *Vidám Park*, *Vidám Színpad* melléknévi származéka *vidám parki*, *vidám színpadi*. Ez esetben tehát a *Vidám* nem ugyanolyan megkülönböztető elem, mint a *Fórum Hotelben* a *Fórum*? Milyen megfontolásból szerepel itt kisbetű? Talán mert a *vidám* önmagában melléknév, a *fórum* viszont köznévi? Arról, hogy ezt mérlegelni kellene, nem tesz említést a szabály. A kisbetű mindenestre véleményem szerint ez esetben nem elvszerű megoldás, ellentmond a szabály logikájának.

Az sem segíti a kérdés megoldását, hogy a MHSz.-ban *nemzeti múzeumi-t*, *nemzeti színházi-t*, ellenben *Nemzeti szállodai-t*, *Nemzeti szállodabeli-t* találunk.

Úgy vélem, mindez indokolttá teszi, hogy a szabálypont tisztázza, mi minősül tulajdonnévvel egyenértékű tagnak. Fontos továbbá, hogy a képzős származékával együtt közöljön több olyan példát, amelyben az egyeditő névelem önmagában köznévi vagy melléknévi – például *Magyar Színház*, *Új Színház* –, segítvén a helyes megoldás megtalálását a hasonló esetekben.

b) Érdemes a szabályt szemléltető példaanyag összetételét is szemügyre venni. Széles körből vannak összeválogatva a példák, van közöttük minisztérium, színház, önkormányzat, oktatási intézmény, vállalat stb. neve, néhány típust mégis hiányoltam.

Célszerű lenne beilleszteni az 1987–88 táján megjelent új gazdasági társaságok (rt.-k, kft.-k, bt.-k stb.) írásmódját szemléltető alakulatokat, hiszen az ilyenek írásmódjára – tekintettel hazánk jelenlegi gazdasági berendezkedésére – valószínűleg sokan kíváncsiak: *Hungarofest Kht.*, *Lira és Lant Zrt.*, *Marker Bt.*, *Olimpia Kft.*, *Rodler Állatforgalmazó Kft.*; szükség lenne a képzős származékuk írásmódjának bemutatására is.

Hasonlóképpen ajánlatos lenne fölvenni a példák közé valamely egyház hivatalos, teljes nevét is (például *Magyarországi Evangélikus Egyház*). Hogy erre

a múlt század nyolcvanas éveinek elején nem került sor, az érthető, ma viszont bizonyára nincs ok a mellőzésre.

Végül pedig legalább egyetlen példa segíthetné az idegen elemeket tartalmazó, idegen szórendű intézménynevek helyesírását, leginkább a képzős származék írásmódját. Főként szállodák nevéként gyakoriak az ilyenek: *Four Seasons Gresham Palace Budapest, Hotel Palace, Hunguest Hotel Forrás, Kempinski Hotel Corvinus Budapest* stb.

3. Összegzés

A fentiek alapján azt mondhatom, hogy az elkészült szabályzattervezetnek a tulajdonnevek helyesírását tárgyaló fejezetében láthatók jó irányú változások, ám nem egy esetben további átgondolásra, mérlegelésre, illetve módosításra, bővítésre van szükség. Mindenekelőtt ajánlatos a minél jobb használhatóság érdekében a szabályrendszerbe illeszteni az eddig szabályozatlan írásmódú alakulatokat; némely szabályt pontosítani, bizonyos szabályponti példákat újabbakkal kiegészíteni; egyes esetekben csak tanácsolni, ajánlást megfogalmazni; akkor pedig, amikor az úzus nemigen követi az előírást – ez a rendezvénynevek esetében tapasztalható a leglátványosabban –, megfontolandó a szabályváltoztatás lehetősége, helyesnek, követhetőnek elismerve az általánossá vált írásgyakorlatot.

SZAKIRODALOM

- Fábián Pál 1987. A többemlű utcanévi előrészek írásmódjának szabályozása. *Magyar Nyelvőr* 427–33.
- Fábián Pál – Földi Ervin – Hőnyi Ede 1998. *A földrajzi nevek helyesírása*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- FŐNMÍSz. = Fábián Pál – Földi Ervin – ifj. Hőnyi Ede: *A földrajzi nevek és megjelölések írásának szabályai*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1965.
- Kozma Judit 2007. Az égitestek neveiről és helyesírásukról. *Névtani Értesítő* 29: 131–40.
- OH. = Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila: *Osiris Helyesírás*. Osiris Kiadó. Budapest. 2004.
- Zimányi Árpád 1996. Nagybetűsítések mai írásgyakorlatunkban. In: O. Bozsik Gabriella – V. Raisz Rózsa – Zimányi Árpád (szerk.): *Helyesírási kultúránk fejlesztéséért*. Az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszéke. Eger. 68–84.

AZ IDÉZETT PÉLDÁK FORRÁSAI

Akadémia. A Magyar Tudományos Akadémia hírmagazinja.
Köznevelés. Hetilap.

MHSz. = Deme László – Fábián Pál – Tóth Etelka (szerk.): *Magyar helyesírási szótár*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1999.

Dobsonyi Sándor

SUMMARY

*Dobsonyi, Sándor***Issues in the spelling of proper nouns and the proposed new edition
of the rules of orthography**

This paper discusses the chapter on proper nouns of the proposed new edition of the Rules of Hungarian Orthography. It is not the author's intention to give an overall critique of the whole chapter; rather, he discusses problems of detail. The author first gives sets of examples of types of proper nouns that are not covered either by the current regulations or by the new proposal, trying to fit them into the system of rules. Then he points out that, in the case of names of cultural events, spelling practice does not in general follow the rules, and proposes changing the current regulations. Finally he discusses problems of the spelling of adjectival forms of names of institutions. The final conclusion of the paper is that, although the proposal exhibits certain changes in the desirable direction, further modifications will be required in several cases.